

שמעתא עמיקתא

גליון תק"ב | פרשת ויגש | תשפ"ב | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם תבשיל שהתבשל בקדרה שבשלו בה פירות שביעית

צריך לנהוג בו קדושת שביעית

א. קדושת פירות שביעית וחילופיו. ב. גדר קדושת פירות שביעית. ג. פירות שביעית שנתערבו בפירות חולין. ד. טעם כעיקר. ה. טעם תרומה. ו. הטעם כאילו הוא בעין ז. טעם בלוע בכלי. ח. איסור דרבנן - הכשר כלי בלוע ספיחין או שמור ועבד. ט. בפירות שביעית הבלועים בכלי. י. חובת ביעור. יא. כלים המצויים בזמננו - טעימת קפילא.

א. קדושת פירות שביעית וחילופיו

תנן **בשביעית** (פ"ז מ"א) כל שהוא מאכל אדם, ומאכל בהמה כו', וגידולו מן הארץ, יש בו משום קדושת שביעית. ועי' **בסוכה** (מ) דשביעית תופסת דמיה, דכתיב "כי יובל היא קדש" מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה, וע"כ המוכר פירות שביעית חלה קדושת שביעית על המעות. וכן פסק **הרמב"ם** (שמיטה פ"ו ה"א, ו, ז). ועי"ש (ה"ח - ט) דפרי הקדוש בקד"ש אינו מתחלל אלא דרך מקח, אולם פרי שני (דהיינו פרי שנתפס בקד"ש) מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול, ע"כ.

ב. גדר קדושת פירות שביעית

ומהשנה הנ"ל שלמדנו שפירות שביעית תופסים דמיהו כו', מוכח דיש קדושה לפירות אלו. וכן יש להוכיח לכאן מהא תנן **במס' שביעית** (פ"ד מ"ב) אין קוצצין האילן בשביעית כו'. ו**פרש"י** (פסחים נב: ד"ה אין) אין קוצצין - לעצים שמפני שמפסיד הפרי, ו**החמנא אמר לאכלה ולא להפסד**. וכן פירשו ה"ר"ש ו**הרא"ש** (שביעית שם). ו**התוס' יו"ט כת' דזך היתה מצוות השביעית שלא להפסיד פירותיה**, עיי"ש מש"כ בשם הרמב"ם. וי"ל דמשום קדושה איתנן עלה.

ובירושלמי (פ"ח ה"ב) איתא דאין סכין שמן של שביעית במרחץ אבל סך הוא מבחוץ ונכנס. וכן פסק **הרמב"ם** (שמיטה פ"ה ה"ו-ז). ועי' **במקדש דוד** (ס"ט ט"ו ס"ה ה"ה כתב המהרי"ט) בשם **המהרי"ט** (ס"י מג) דמהכא שמעינן שפירות שביעית יש בהם משום קדושה. ותנן **בשביעית** (פ"ח מ"ב) שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה לאכול דבר שדרכו לאכול, לסוך דבר שדרכו לסוך, לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את הפסד ואין איסור להניח שירקבו מעצמן. ועי' **במנח"ש** (ק"י ס"י מה) שכת' דשביעית לא דמי לתרומה, וכתב שדינו כדון תרומה ומעשר שני. וכן אסור לשנות פירות שביעית מבריינתן. ועי' **בר"ש** (פ"ח מ"ב) דשלא כדרך אסור משום דמקרי הפסד וכתוב לאכלה ולא להפסד. ו**הר"ש סיריליא** (שם ד"ה אין) פירש דכתיב אכילה, לאכלם כדרך אכילתם. ו**הערוה"ש** (ס"י כד אות ג) כתב דהיינו דכתיב קודש תהיה לכם, **בהווייתה תהא קדוש** ולא ישנה צורתה. ועי' **במהרי"ט** (ח"א ס"י פג ד"ה שאלה) שאיסור להפסיד פירות הוא אפי' היכן שנהנה יותר ויש לו ריווח יותר מאשר מהפירות, **דבקדושה תליא**, ע"כ.

אלא דעי' **בהמהרי"ט** (שם ד"ה הו"ו) שכתב שגרם הפסד מותר בפירות שביעית. ועי' **בחזו"א** (ס"י יד ס"ק י ד"ה ולמדנו) שכת' שפירות שביעית אינו אלא איסור הוציא וכן בתרומה ובמעשר שני, קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר. וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ה ה"א-ב) וכתב שדינו כדון תרומה ומעשר שני. וכן אסור לשנות פירות שביעית מבריינתן. ועי' **בר"ש** (פ"ח מ"ב) דשלא כדרך אסור משום דמקרי הפסד וכתוב לאכלה ולא להפסד. ו**הר"ש סיריליא** (שם ד"ה אין) פירש דכתיב אכילה, לאכלם כדרך אכילתם. ו**הערוה"ש** (ס"י כד אות ג) כתב דהיינו דכתיב קודש תהיה לכם, **בהווייתה תהא קדוש** ולא ישנה צורתה. ועי' **במהרי"ט** (ח"א ס"י פג ד"ה שאלה) שאיסור להפסיד פירות הוא אפי' היכן שנהנה יותר ויש לו ריווח יותר מאשר מהפירות, **דבקדושה תליא**, ע"כ.

ג. פירות שביעית שנתערבו בפירות חולין

ונשינו **במס' שביעית** (פ"ז מ"ב) שביעית אוסרת כל שהוא במינה, ושלא במינה בנותן טעם. וכן פסק **הרמב"ם** (שמו"ק פ"ז). ועיי"ש (מ"א פ"טו ה"ח) שפירש דהיינו טעמא דקדושת פירות שביעית אוסרת בכל שהוא, **כי אין אותה התערובת אסורה**, אלא **חייב לאכול כל התערובת בקדושת שביעית**, ע"כ. אולם דעת ה"ר"ן (נדרים נח) דכיון שיכול לאכול בקדושת שביעית הוי יכדבר שיש לו מתירין. והארכונו בזה בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון תצ"ד. ועיי"ש שחבאנו מח' ראשונים האם קדושת שביעית אוסרת במשהו לפני או אחר זמן הביעור. והכרעת **החזו"א** (קובץ אגרות ח"א ס"ה ר"ה ובמכתבים, ודרך אמונה פ"ו ס"ק כו) דלפני זמן הביעור אוסרת במשהו, ולאחר זמן הביעור אינה אוסרת אלא בני"ט. וכן דעת **המהרי"ט** (ח"ו ס"ס קכט) ו**המנח"ש** (ק"י ס"י מה). ועי' עוד להלן מש"כ בזה באות י. ויש לדון האם קדושת שביעית אוסרת בכל שהוא דוקא כשהפרי גופא התערב (ואפילו אם הוא צריך טעם נשאר בתערובת), אבל אם רק טעם הפרי התערב כגון שבישל מאכל בכלי הבלוע בפירות שביעית, דלמא אין קדושת שביעית חלה על התבשיל מחמת שאין זה עיקר הפרי אלא טעם בלבד או משום שהטעם קלוש הוא כי הוא בלוע בכלי דמי לני"ט בר נ"ט.

ד. טעם כעיקר

והנה נח' הראשונים בביאור הסוגיא **דחולין** (נח) האם טעם איסור הנפלט בתבשיל אוסר מה"ת משום "טעם כעיקר". דעת **רש"י** שם דטעם כעיקר קים להו לחז"ל דדוקא בקדשים אמרינן שהוא כעיקר ממשו של איסור, אולם טעם כעיקר בחולין אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא ברובא בטיל, והא דילפינן **בפסחים** (מ) מ"משרת" ליתן טעם כעיקר ס"ל לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא, עיי"ש. ומבואר דס"ל דמדאורייתא אף במין בשאינו מינו הטעם בטל ברוב, אלא שחכמים הצריכו ששים. וכן דעת **הרמב"ם** (מ"א פ"טו), אלא שאם יש כדי אכילת פרס מעורב בהיתר אם אכל פרס שלם לוקח.

ועי' **בטור** (ס"י נח) שכתב בשם **ר"ת** (הובא ברא"ש חולין פ"ו ס"י לא) דטעם כעיקר במין בשאינו מינו דאין אלא שאין לוקחין על טעם כעיקר עד שיהא בו כ"כ מן האיסור עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מן ההיתר כזית מן האיסור ואז חייב על כל זית וכזית ממנו, ע"כ. אלא **שמהש"ך** (ס"ק ו) משמע דלר"ת כל שיש טעם לוקח על אכילת הזית. ועי' מש"כ **הרע"א** (שם על הש"ך ס"ק ו). ואכמ"ל. ו**הרשב"א** (שם) הכריע דמסקינן שיש לחחמיר בזה דטעם כעיקר דאין אף בחולין וע"כ בעינן ששים. ועיי"ש שם (חולין נח: ד"ה והראב"ד) דהטעם דאין הטעם בטל אלא בס', ד"חין **אוכל יטעם** וטעימתו הוי הכרת האיסור.

ולמעשה פסקו **השו"ע** (נח ס"ג ס"ג) ונושא כליו כר"ת דטעם כעיקר דאין, וע"כ אם אכל כזית מהתערובת עובר, ואף בפחות מכן, אסור משום חצי שיעור דאסור מה"ת. וכ"כ **בבאר הגולה** (שם) בדעת השו"ע. ועי' **בפמ"ג** (פתי לתערובת ח"ב פ"ב ד"ה הן אמת, ופתיחה לסי' תמג) דטעם כעיקר מה"ת היינו רק לחומרא ולא לקולא, ובכל מקום אזלינן לחומרא.

ה. טעם תרומה

אלא דעינן **בחזו"א** (ק"י ס"ק ג) שכתב דבין לסוברים דאמרינן טעם כעיקר אלא שבטל ברוב, ובין לדעת הסוברים שאינו בטל אלא בששים, ילפינן כן מ"הטמאים", ועל כן לכו"ע כל מה שאינו בכלל "הטמאים" דדרשינן לרבות צירם (כגון גדים) אין בו משום איסור טעם כעיקר. וממילא תרומה שלא מרבינן צירין וכו' כמבואר **בחולין** (ק). דאפילו מיחה גופן למשקין מותר אין בו משום טעם כעיקר, עיי"ש. אולם **הבית יצחק** (יו"ד ס"י ק"ו וס"י קל אות ח) דחה דברי החו"ד ונקט דגם לענין תרומה אמרינן טכ"ע מדאורייתא, עיי"ש. וכן משמע מהפוסקים דלקמן בענין חלה.

ו. הטעם כאילו הוא בעין

מעתה כיון דאמרינן טעם כעיקר י"ל דקדושת שביעית אינה פוקעת. וגדולה מזו מצינו **במנחת כהן** (ספר התערובת ח"א פ"ד ד"ה ולכאורה) שביאר בדעת **הרמב"ם** שאם יש טעם בכדי אכילת פרס לוקח, כי ככה"ג עדיין חשוב **ממש האיסור קיים וכאילו הוא בעין**, אבל אם הוא פחות מאכילת פרס לא חשיב ממש האיסור קיים ואינו אלא טעם איסור בלבד, ונפ"מ לענין חובת ביעור בפסח לעבור על כל יראה ובל ימצא, ע"כ. וכן נקטו **הפר"ח** (ס"י תמב ס"ק א), **החכמ"ש** (ס"י תמב ס"ק א), ועי' **במ"ב** (רס"י תמב) שהחריב בשם **החק יעקב** שחולק ע"ז דאף למ"ד טעם כעיקר דאין כשאין החמץ בעין בתערובת אינו עובר על ב"י ובי". והכריע שהחריב אינו לא במקום הפס"מ. ועי' מש"כ בזה בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"מ. ולפ"ז י"ל דלא מבעיא לסוברים דהטעם חשיב כנמצא שבני"ד לא פקעה הקדושה, אלא אף החולקים י"ל דידוד דכיון שהטעם חשיב כעיקר לא פקע הקדושה.

פניני הלכה

האם המברך ברכת

המילה על הכוס בשבת

יוצא גם ידי חובת קידוש

כתב **הטור** (יו"ד ס"י רס"ה) דלאחר המילה אבי הבן או המוהל או אחד מהעם אומרים ברוך אתה ה' וכו' אשר קדש ידי מבתן וכו', ועל הכוס מברכין אותה, שמברך תחילה בורא פרי הגפן.

וכתב **הב"י** (שם) דמ"ש דמברכין אותה על הכוס לא מצא דבר זה מבואר בגמ' ולא בדברי הר"ף והרמב"ם, אלא שמדברי המפרשים והגאונים נראה שהוא מוסכם מהכל לברך אותה על הכוס. ומדברי **המרדכי** (יומא ס"ט תשכ"ז) נראה שהטעם משום דאמרינן (ברכות לה) אין אומרים שירה אלא על היין.

וכ"כ **בשו"ע** (שם רמ"א) ואבי הבן או המוהל או אחד מהעם מברך על הכוס בורא פרי הגפן וכו', ואומר ברוך אתה וכו' אשר קידש ידי מבתן וכו'.

ול"ע היכא דמלין תינוק ביום שבת לאחר התפילה, אם יכול המברך לכוון בברכתו על הכוס הן על ברכת המילה והן על קידוש היום. ויש לדון אם יש בזה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות. וכן יל"ע אם יש בזה משום הפסק מחמת ברכת אשר קידש, שבין ברכת בורא פרי הגפן לשתיה.

[ואי משום דאין קידוש אלא במקום סעודה, הנה לדעת המחבר בס"י רע"ג סגי בשתיית רביעית יין, ואף לדעת הרמ"א שם דנהגו להחמיר, מ"מ איכא נפק"מ היכא דאחר ברכת המילה יאכל כזית מפת הבאה בכיסנין].

הנה שנינו בפסחים (קג:) דאין לברך ברכת המזון ולעשות קידוש על כוס אחת לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות. ולכאן ה"נ בנידון דידן י"ל דאין לברך ברכת אשר קידש וקידוש היום על כוס אחת משום האי טעמא.

[מיהו קידוש והבדלה מבואר התם דשרי לעשותם על אותה הכוס כיון דענין אחד הם. ומבואר דמשום הפסק שבין הברכות מחמת הברכה השניה לית לן בה. וה"נ י"ל בנידון דידן דמשום הפסק ליתא].

ואכן **בהוד יוסף** (לבעל בן אש ח' - ס"י ס"א) כתב דהמברך על הכוס במילה לא יכווין לצאת ידי חובת קידוש, כיון דאין עושין מצוות חבילות חבילות.

אולם מצינו **בב"י** (א"ח ס"י רע"ג) דהביא דברי **ההגהות** (מ"מנויות פ"כ"ט אות פ) בשם **הר"מ** דכוס מילה שהוא בשבת יתנונו לתינוק. וכתב על דבריו דלפי דברי הגאונים שכתב הטור [דא"צ שיגמור כל הסעודה במקום הקידוש אלא אף בשתיית כוס יין יצא ידי חובה], אם שותה כשיעור אין צריך ליתנו לתינוק, דשפיר דמי שישתנו המוהל עצמו.

וכ"כ **הרמ"א** (ס"י רע"ג ס"ה) דלדברי הגאונים היה מותר למוהל ולסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת שחרית אם שותה כשיעור, אבל נהגו ליתן לתינוק.

ומבואר דס"ל דלית ביה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות. [אלא לדעת הרמ"א נהגו ליתנו לתינוק דיכול ליתן לו לשתות ממנה. מ"מ כתב דהמנהג בעירם מהוהל מברך על כוס המילה ושותה ממנו רביעית אע"פ שיש שם כמה קטנים, וע"כ צריך שהמוהל יתכוון לצאת בזה ידי חובת קידוש וישתה רביעית שלמה. וזה דלא כמ"ש בהוד יוסף דאית ביה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות. [ואפשר דהוא גופא ס"ל להחמיר בזה מבי טעמים הן מחמת קידוש במקום סעודה, והן מחמת דהוי חבילות חבילות, מיהו ציין דהנהגה שלא כדבריו].

ועי' **בבן איש חי** (ש"ש פרשת בראשית ה"ז) דאף דס"ל עיקר כדעת הרמ"א דאין לסמוך על רביעית יין לענין קידוש במקום סעודה, ואף בכוס של מילה היכא דיש תינוק דיכול ליתן לו לשתות ממנה. מ"מ כתב דהמנהג בעירם מהוהל מברך על כוס המילה ושותה ממנו רביעית אע"פ שיש שם כמה קטנים, וע"כ צריך שהמוהל יתכוון לצאת בזה ידי חובת קידוש וישתה רביעית שלמה. וזה דלא כמ"ש בהוד יוסף דאית ביה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות. [ואפשר דהוא גופא ס"ל להחמיר בזה מבי טעמים הן מחמת קידוש במקום סעודה, והן מחמת דהוי חבילות חבילות, מיהו ציין דהנהגה שלא כדבריו].

